

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA YOSHLAR VA XOTIN QIZLARNI MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH

**Raxmatullayeva Durдона Ravshanovna
Pedagogik innovatsiyalar instituti dotsenti, PhD.**

Annotatsiya. Ushbu maqolada mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirishda yoshlar va xotin-qizlarning moliyaviy savodxonligini oshirish orqali erishish va uni amalga oshirish chora-tadbirlari xususida keltirilgan.

Kalit so'zlar: yoshlar, xotin-qizlar, moliyaviy savodxonlik, tadbirkorlik, tadbirkorlik faoliyat, iqtisodiy o'qish, aholi, imtiyoz.

Mamlakatimizda islohotlar davrida xotin-qizlar va yoshlar masalalariga juda katta e'tibor qaratilib, bugungi kunda O'zbekistonda ishsizlarning 732 ming nafari yoshlar, 834 ming nafari xotin-qizlar tashkil etadi, bundan ko'rish mumkinki, yoshlar va ayollarni hayotga motivatsiyalash va moliyaviy savodxonligini oshirish, natijada o'z o'zini bandligini ta'minlash bugungi asosiy vazifalardan biridir. Ma'lumki, har qanday mamlakatda aholining kam ta'minlangan qatlami mavjud. O'zbekistonda ham odamlarning muayyan qismi yetarli daromad manbaiga ega emas [1].

Bunda aholini tadbirkorlikka o'rgatish, kasbiy malakasini oshirish orqali kambag'allikni kamaytirish eng asosiy masala hisoblanadi. Shuningdek, mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish, odamlarni ish bilan ta'minlash, daromadini oshirish hozirgi paytda har doimgidan ham muhim vazifa hisoblanadi. Bu vazifani esa, albatta, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish orqali amalga oshirish mumkin.

Mahalliy olimlar tomonidan mehnat bozorida yoshlar va xotin-qizlar masalalari va ularning ishsizligi, ijtimoiy himoyasi muammolariga bag'ishlangan bir qancha ilmiy tadqiqotlar R.A.Ubaydullaeva (mehnat bozorida ayollar holati), D.X.Bobonazarova (qishloq ayollari ish bilan bandligining ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmi), N.Rahimova (mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish)lar tomonidan olib borilgan. Ushbu tadqiqotlarda bozor iqtisodiyoti sharoitlarida xotin qizlarning ish bilan bandlik darajasi, mamlakat iqtisodiyotining norasmiy sektorida xotin qizlarning mehnat bozorida ulushi, xotin qizlarning iqtisodiy faolligi, xotin qizlarning ish bilan bandligiga ta'sir etuvchi omillar, qishloq joylarda xotin qizlarning ish bilan bandligini oshirish mexanizm va yo'nalishlari tahlil etilgan [2].

Z.Xusanova "Jahon iqtisodiyotida ayollar tadbirkorligi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning muhim omiliga aylangan bo'lib, uzoq muddatli davrda biznes yuritish sohasini barqarorligini ta'minlashida ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyati yuqori hisoblanadi" deb ta'kidlaydi.

Yoshlar va xotin-qizlarni tadbirkorlikka jalb etish bo'yicha Z.Xudoyberdiyev, A.Nizamov, D.Raxmatullayeva, N.Murodova, R.Xakimov, M.Artiqovalar bir qancha ilmiy tadqiqotlar olib borilgan [3].

Dunyo tajribasida ham ko'rish mumkinki, yoshlar va xotin-qizlarning mehnat bozorida ulushi va ularni tadbirkorlik faoliyatidagi ishtiroki kun sayin ortib bormoqda. Ularning moliyaviy savodxonligi qanchalik oshirilsa, jamiyatga va iqtisodiyotning o'sishiga, ish bilan bandlik masalalari bartaraf etishga, iqtisodiyotdagi harakatni amalga oshirish, mamlakatning ichki mahsulot va xizmat turlari ortishiga yordam beradi, natijada esa yoshlar va xotin-qizlarning o'z o'zini bandligini ta'minlashi va tadbirkorlik orqali real daromad manbaiga ega bo'ladi.

Toshkent shaharda yoshlar va xotin qizlarning moliyaviy savodxonligini aniqlash bo'yicha anketa so'rovnoma o'tkazildi. Unga ko'ra, Moliyaviy savodxonlik deganda nimani tushunasiz? deganda ishtirokchilar 52 % "insonnig puli yetarli ekanligi", 23 % "kredit olish imkoniyati mavjudligi", 15% "iqtisodiy tushunchalarning yetarli ekanligi" 9 %"javob bera olmasligini" ta'kidlaganlar.

Tadbirkorlik bilan shug'ullanishni hohlaysizmi? degan savolga respondentlarning 83 % "ha" deb ta'kidlaganlar.

Sizda tadbirkorlik faoliyati bo'yicha tasavvur yoki tajriba bormi? degan savolga respondentlarning 5 % "ha" deb, 21 % "yo'q" deb, 71% to'liq emas deb bildirganlar.

Biznes g'oyangiz bormi? degan savolga respondentlarning 74 % "ha" deb, 24 % "yo'q" deb bildirganlar.

Respondentlarning to'liq 83 % Siz kelajakda tadbirkorlik bilan o'z ishingizga ega bo'lishni hohlaysizmi degan savolga? "ha" deb javob bildirganlar, 16 % ishtirokchi bilmayman deb javob berganlar.

Kelajakda siz uchun yollanib ishlash afzalroqmi? degan savolga ishtirokchilarning 47 % "ha" deb, 48 % "yo'q" deb, 5 % 50/50 deb ta'kidlashgan;

Tadbirkorlik faoliyatidagi imtiyozlardan xabardormisiz? Agar bo'lsa qanday imtiyozlar mavjud? degan savolga 97 % ishtirokchi "yo'q" deb javob berishgan;

Sizga tadbirkorlikni tashkil etish bo'yicha qanday bilimlar kerak? degan savolga 58 % ishtirokchi soliq va imtiyozlar; 21 % ishtirokchi kredit olish tartibi va imtiyozlar; 4 % ishtirokchi texnika va jihozni qaerdan olish; 26 % ishtirokchi tadbirkorlik bilimlari zarurligini ta'kidlaganlar.

Tahlil natijalariga ko'ra, yoshlar va xotin qizlarning moliyaviy savodxonligi pastligi, bugungi kunda yoshlar va xotin qizlar uchun yaratilgan imtiyozlarning ko'pidan bexabarligini ko'rish mumkinligi va ularni moliyaviy savodxonligini oshirish zarurligini ko'rsatadi.

Yoshlar va xotin qizlarni moliyaviy savodxonligini oshirish orqali tadbirkorlik faoliyatiga tayyorlash bu iqtisodiy kompetensiyaning asosiy komponentlaridan biridir. Ana shu sababli yoshlarni biznes faoliyatiga tayyorlash, ularda ishbilarmonlik sifatlarini shakllantirishga ta'lim-tarbiya jarayonining tarkibiy asosi sifatida qarash lozim.

Demak, tahlillar shuni ko'rsatdiki, yoshlar va xotin-qizlar o'rtasida tadbirkorlikni rivojlantirishi global tendensiyadir. Ko'pgina davlatlar yoshlar va ayollar tadbirkorligini rivojlantirishni rag'batlantirmoqda, undan iqtisodiyotni mustahkamlash vositasi sifatida foydalanmoqda. Yoshlar va xotin-qizlarning iqtisodiyot va jamiyat hayotida to'liq ishtirok etishi mamlakatda iqtisodiy yuksalishda va farovonlikka erishishda bevosita xizmat qiladi. Buning uchun esa quyidagicha muhim vazifalarni hal etishi lozim:

✚ yoshlar va xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyati bo'yicha moliyaviy savodxonligini doimiy oshirish;

✚ hududlarda hunarmandchilik, kasanachilik, tomorqa bizneslarini rivojlantirish asosida yangi ish joylarini barpo etish va o'z o'zini bandligini ta'minlash;

✚ malaka darajasini rivojlantirishda qisqa muddatli kurslarni tashkil etish va o'quv markazlari faoliyatini kengaytirish;

✚ tadbirkorlikda va mehnatda band bo'lgan yoshlar va xotin-qizlarni qo'llab-quvatlash hamda imtiyozlarni kengaytirish.

✚ kasbga tayyorlash, qayta tayyorlash yoki malaka oshirish va o'z o'zini rivojlantirish kurslarini tashkil etish;

✚ ishsiz va band bo'lmagan aholini mehnat bozorining joriy hamda istiqboldagi ehtiyojlari asosida qisqa muddatlarda zamonaviy kasbiy ko'nikmalarga o'qitishning samarali kurslarni tashkil etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoevning 2020 yil 27 dekabr kuni Muhammad al-Xorazmiy nomidagi maktabda yoshlar bilan uchrashuv forum. -T: 2020.

2.D.Raxmatullayeva "Yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish" // "O'zbekiston olimlari va yoshlarining innovatsion ilmiy-amaliy tadqiqotlari" mavzusidagi 28-son 1-qism konferensiyasi -T.: «Tadqiqot», 2021. - 18-20 b.

3.D.Raxmatullayeva "Yoshlar va xotin qizlar tadbirkorligini rivojlantirish - davr talabi". - T.: 2022 yil. "O'zbekiston olimlari va yoshlarining innovatsion ilmiy-amaliy tadqiqotlari" mavzusidagi konferensiya materiallarining 35-son.